الکترونیکی رسنۍ electronic media

انټرنټ (internet)

انټرنټ نړیوال کمپیوټری شبکه ده چې د زرګونو کوچنیو کمپیوټري شبکو درلودونکې دي، کوم چې د اتصال په منظور یو له بل سره انتخات شوی دی. دنړیوال ویب یا جال(world web wide) (www) تعریف ځینې کمپیوټر پوهان داسې کوي:

)) نړیوال جال هغه ځای دی چې متن او تصویر پکې خوندي کیږي او د انټرنټ په مټ د غه متن او تصویر څوک لیدلی یا لوستلی شي.((

انټرنیټ یو مستقل شی نه دی، چې خاک د نړۍ د مختلفو سیمو څخه خپل سولګرونه (computers) ورته وصل کړي ، بلکې انټرنیټ په خپله د همدې کمپیوټرونو دوصلېدو په صورت کې تشکیل شوی ، چې هر معمولي کارونکي کولای شي دانټرنیټ د خدماتو څخه برخمن شي ، داخدمتونه کېدای شي په دغه لاندې ډول وي:

۱: دبرېښنالیک خدمات (e-mail)

۲: بنډار خوني (chat rooms) دمختلفو بحثونو لپاره

۳: پرلیکه بنډارونه (chat)

۴: انټرنیټې لوبې (games)

۵: دنړۍ د مختلفو منابعو څخه د مالوماتو لاس ته راوړل

۶: برېښنایي سوداګري (e-commerce)

۷: دفیلمونو لیدل او د راډیویي کانالونو ته غوږ ایستل.

۸: دمختلفو دوتنو (فایلونو) رالښل (download)

9: پرلیکه زده کړي (e-learning)

انټرنټ یواځنی خوبایي (ښېوالی) دادی چې په اسانه او ارزانه ډول په کم وخت کې معلومات ترې ترلاسه کولی شو . او په مختلفو ډولونو د نړۍ له هری نقطی سره ارتباط ټېنګه ولی شو . نن ورځ ډیر معموله طریقه د ارتباط لپاره دانټرنټ له لارې د ایمل (e-mail) یا الکترونیکي پوست پواسته د ارتباط ټېنګول دي، په ملیونونو خلک په څو ثانیو کې خپل پیغامونه، تصویرونه لیږدوي. انټرنټ دلومړۍ ځل لپاره په ۱۹۸۰م کال کې د امریکا د کلفورنیا په پوهنتون کې د ساړه جنګ په دوران کې معرفي شو نن ورځ په ټوله نړۍ کې له هغې څخه استفاد کیږي.

امریکایانو چې په جنګ جهاني کې د روسانو څارونکي وو . ددغه څارني او د روسانو د احتمالی بریدونو لپار د نظامي اطلاعاتو د لاسته راوړلو لپاره دغه نظامي طرحه د رند (rand) د شرکت په غاړه وه دغه شرکت اعلان وکړ چې امریکا داسې یو سیستم ته ضرورت لري چې له مختلفو کړیو او هستو څخه بدون له مرکزیت څخه تشکیل شوي وي هغه پدې نه پوهیدل چې دنني انټرنټ د اساس او بنیاد اېښودونکی دي.

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

انټرنټ یا شبکه په ۱۹۸۰م کال کې په نني مفهوم رامنځته شوه او اوس خلک کولی شي په د یجیټل کمپیوټري خط لوړو نړیوالو معلوماتو ته ور داخل شي. انټرنټ خاص مرکز نلري او په هیڅ سازمان پورې ندی تړلی. په حقیقت کې انټرنټ غیر مرکزي ارتباطي نظام دی مګر هره تشکیل شوی شبکه په یوه شرکت یا سازمان او دولت پورې اړه لري. چې په مستقل ډول اداره کیږي او اطلاعات په لویو کمپیوترو کې د server په نوم ذخیره کوي.

د انټرنټ په کارولو سره مونږ دنړۍ لیدلو ته نه ورځو بلکې دغه نړۍ ده چې موږ یې په نمایشي ډول مطالعه کو

د یویشتمې پیړۍ ټولنیز ارتباطي وسیلې :

د ټولنیز ارتباط په برخه کې د یووشتمې پیړۍ لاسته راوړنې د انټرنټ یا هم نړیواله ارتباطي شبکه ده، وروسته له هغه چې د انسان په واسطه د فضا تسخیر، او نړیوالو قدرتونه یو پر بل د بریالتوب د لارو چارو د پلټلو په هڅه کې شول، ترڅو د سوړ جنګ په اړوند بهترینې وسیلې تشخیص او د رامنځ ته کیدلو په لټه کې شول، بیله دې چې یو له بل سره د صلحې له لارې یو ځای شي. د ارتباط نوي ټولنیز وسایل د دماغي ګډوډۍ او د ذهني تسخیر د پراختیا لامل د ټولې نړۍ پر مخ وګرځیدل. او یا هم د ټولنیز ارتباط نوی وسایل د ټولې نړۍ پرمخ د سرګمې د رامنځ ته کیدو او د پراختیا سبب وګرځیدل.

د دوهم نړیوال جنګ له پای ځخه وروسته لوی قدرتونه د تود جنګ نه جبران کیدونکو خطرونو ته متوجه شول، او د نړیوالو افکارو د جوړونې په اړوند پدې وپوهیدل چې د دوی لپاره تر ټولو ښه لار ارتباطي وسایل دي، د امریکا متحده ایالات وروسته لدې چې په دوهم نړیوال جنګ کې د شوروي متحد وو. د رقابت په ډګر کې ددې موضوع او ارزښت په درک سره د (advanced research project agency) یا هم (arpaned په نوم سازمان ۱۹۲۹ کال کې ایجاد شو. د دغه سازمان دنده په لومړیو کې د زورواکو قدرتو څارنه او د فضائي موضوعاتو په اړوند مطالعه وه، کله چې په ۱۹۸۰م کال کې فضائي څیړنې زور واخیست ټیم برنر زلې چې په (w.e.b) ونومول شو چې د دغه په پایله کې خلک اوس مهال کولی شي د یو کمپیوټر او تلیفون پواسطه د لیکې په لرلو سره د مشترکې ژبې ځخه په ګټه اخیستو د لیږدونې د پروتوکل (transmission control protocol) او انټرنیټ پروتوکول (internet protocol) له لارې دوی کولای شي د نړیوالو اطلاعاتو ډګر ته ورداخل شي، لدې ځخه په ګټه اخستو شیکاګو تریبون (chicago online) د لومړۍ نسخې په توګه الکترونیکي نسخه د (وب) پرمخ ولیږدوله. د تازه پیښو او اطلاعاتو ته د انعکاس ورکولو کولو د ټولنې په رامنځته کیدو سره د بیان آزادي د مدني ټولنو او د دولتونو په خصوصي برخو کې د دغه انقلاب په بهیر کې په ۲۰۰۳ د دسمبر له ۱۰ ځخه ۱۲ د انټرنیټ د مدیریت، او د رسنیو د اداري اړوند ژور بحثونه رامنځته شول، پدې اړوند ځنې اصطلاحات چې د (postmodern society) یا پرمختللې ټولنه او (knowledge society) منځته راغلل د دغه ټولنې موخه او هدف نړۍ د اطلاعاتي ټولنې په نوم بد لول وو، نړۍ پیژندنه او له محدودیتونو ځخه بهر کول ؤ، پدې اساس هیڅ ځوک نشي کولی د پرمختګونه لړۍ محدوده او اطلاعات له خپل ځان سره وساتئ.

یونسکو په ۲۰۰۳م کال کې (memory of the information) کتاب کې یا سایبر ژورنالیزم کې دغه اطلاعات داسې ډلبندي کړل، چې له نوموړې ډلبندۍ ځخه یې هدف له هرګروپ ځخه ملاتړ او حمایه کول ؤ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ -: د ارتباطات او ډیالوګ وسایل: چې د مستقیم (نیغ په نیغه) راکړه ورکړه او ګډون کونکو ته بیلا بیل والی ورکوی، او په یو وخت کې د تعامل (ګډون) لامل ګرځی.

۲ -: د اطلاع موندنې سامان آلات as a tool for finding information

د اطلاعاتو د موندنې ترټولو آسانه او بهترینې لارې، د ډینامیک مرکزونو سره په ارتباط کې د ماشینونو او نورو وسایلو په واسطه څیړنې ترسره او د پیښو په اړوند د لومړنی معلوماتو ترلاسه شي،

۳ -: د الکترونیکي نشراتو نوی عامل، as a new vehicle for electronic publishing

په ټولیزه توګه په ځینو مواردو کې په خوښ کړای شویو ځایونو کې رواجي طریقې سره د محتوا او منځپانګې چې د الکترونیکې نشراتو یوازېنۍ عامل انټرنټ دي.

۴ -: د رسنیو تر منځ تجارتې او صنعتي وضعي اړوند څرګندونې او د معلوماتو خپرول. as a tool for commercial distribution and intermediation پدې سره د محصولاتو د عرضه کونکو یاهم د پلورنکو ترمنځ اړیکې رامنځته کیږي.

۵ -: د په زړه پوری او ښو ویناوو او د تفریحي مطالبو څرګندونه.

as a tool for binding about

دمتنونو ګرځنده او ثابتو انځورونو، او د لیدلو او اوریدلو وړ تولیداتو په اړوند د یو مطلب د نوی والی او په زړه پورې والی په موخه چې د افکارو جوړونکې دي.

انټرنیټ په ټولو هیوادونو کې تر ټولو آسان ترینه او آرزان ترینه وسیله ده، چې د هیوادونو د د ځواکمنتیا او رغولو په چارو کې ترې استفاده کیږي، انټرنیټ د الکترونیکي زده کړو دروازې پرانستې چې په دې برخه کې مهم او په زړه پورې کنټرول کیږي، الکترونیکي دولت د انټرنیټ په مرسته رامنځته کیږی، او د انټرنیټ په مرسته شفافیت او پراختیا مومي، همدارنګه د اداري فساد په وړاندې د مبارزې د بډې (رشوت) د لمنځه وړلو په برخه کې امکانات برابروي.

په واقعیت کې د څو کلونو راهیسې وبلاګونه په کار وړل کیږي، او د امریکا متحده ایالاتو په ۲۰۰۴م کال کې د ریاستې جمهوری په انتخاباتو کې الکترونیکې رسنیو په زړه پورې ونډه لرله، پدې وخت کې د جورج واشنګټن د پوهنتون د ارتباطاتو پرفیسور د (البرت مي) پدې عقیده ؤ چې د ۲۰۰۴ کال کې د انتخاباتو وبلاګونه د انتخاباتو اړوند ؤ،

د امریکا متحده ایالات د ۲۰۰۸م کال د انتخاباتو د پراختیا یوازېنۍ عامل ویدیو بلاګینګ دي چې کاندید کسانو هڅه کوله ترڅو د انټرنټ له لارې خپلې خبرې او پیغامونه خپاره کړي، همدارنګه د انځورونو، او ویدیوګانو په خپراوی او د کاندید اشخاصو د د ویناوو، نظرونو او د هغوی د تصویرونو په خپرولو کې ئې مرسته کوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیو تحقیقاتي مرکز د لاسته راوړنو په اړه داسې راځي چې انټرنټ او (آنلاین) رسنۍ د امریکا د سیاست په برخه کې یو محوري رول ترسره کوي، د مثال په ډول کابو نیمايي امریکایان او یا د امریکې او سیدونکې خبرونه او د ریاست جمهوری د انتخاباتو سیالۍ د آنلاین رسنیو له لاري تعقیبوي، د تحقیقاتي مطالعې د مرکز د څیړنې په اساس ۱۷٪ د لوړ عمر لرونکي امریکایان وائې ، چې هره ورځ د سیاسی وبسایټونو پلټنه کوي، لنډ پیغامونه او انتخاباتي او تبلیغاتي ایملونه مطالعه کوي.

د امریکایي مسؤولینو په وینا یو شمیر امریکایان چې اړوند مسایل یې د انټرنټ له لاري تعقیبول د ۲۰۰۴م کال په پرتله په ۲۰۰۷ کال کې دوه براره شول، د دې مطالعې په اساس ۲۲۵۱ کسان تر څیړنې لاندې نیول شوي ؤ ، د ریاست جمهوري د انتخاباتو کاندیدانو د دغه هیواد په اندازه له انټرنټ څخه کټه پورته کوله، آنلاین ویدیویې سایټونه په مثال د یوتیوب او ټولنیزه شبکې په مثال د فیسبوک د مهمو رسنیو په قطار کې یو له بله په ۲۰۰۸ کې راڅرګند شول، د پیو د مؤسسې د لاسته راوړنو په اساس ۳۵٪ امریکایان سیاسي ویدیو ګاني ګوري، همدارنګه ۱۰٪ ټولنیزې شبکې د اطلاعاتو د لاسته راوړلو په موخ کاروي او پدې برخه کې تري کار اخلي،

جف جارویس چې د امریکا د (سیټي) د پوهنتون استاد دی د امریکا په وروستیو انتخاباتو کې د (جان مک کین) د ناکامي لامل په آنلاین رسنیو کې د تبلیغاتي خپرونو د کیفت او د هغه د معیار ټیټوالی ښودلی، په حقیقت کې په انټرنیټ سره تبلیغات باید ددغې رسنۍ د ارزښت او د ګټه اخیستونکو او کارکونکو د روحیې سره سم جوړ شي ترڅو د مخاطبینو د توجو د جذب او زړه راښکون په موخه د کاندیدانو پیغامونه په ښه ډول ولیږدوي.

الکترونیکي خپروني:

د کتنمبرک په واسطه د چاپ د متحرک ماشین په کشف سره مطبوعاتو ته په نړۍ کې د اطلاعاتو د ښې رسوني په سبب د جمعي یا ټولنیزې کلیمې د استعمال وياړ وربه برخه شو ، مګر دغه مقام چاپي رسنیو د څو پیړیو په طی کولو سره خپل کړ، تردې چې په بازارونو کې د چاپي رسنیو د غه انحصار د رادیو او تلویزون په منځته راتګ سره یو څه کمزوری شو . د مطبوعاتو صنعت په امریکا کې له ۱۹۲۰م کال څخه وروسته د لوستونکو له کمښت سره مخامخ شو . د نوموړي جریان د تغیر لپاره ډیرې معمولي د پرمختګ لاري چارې په کار واچول شوي، دغه صنعت د کیفیت په لحاظ له ښوالي څخه علاوه د لیکنیې رسنۍ د رنګه عکسونو د چاپ د خبري ګرافیکونو څخه استفاده د معیاري لی اوټ کارونه او همدارنګه د لنډو خبري ریپوټونو له کاروني څخه استفاده او د نورو مؤثرو طریقو په کار اچونه لکه زړه راښکونکي عنوانونه.

د ۱۹۸۰م کال له لومړیو څخه د الکترونیکي نسخو کارونه پیل شوه . د دغه کال په لومړیو کې د تکس د ویدیو کارونه چې اوس له منځه تللې استفاده کیده . څرنګه چې انټرنټ ۲۸ کاله مخکې په کار پیل وکړ . مګر تر ۱۹۹۳م کاله پدې ونه توانیدل چې د ناشرانو موافق نظر له یو مناسب ستیج څخه ځان ته راجلب کړي. د ۱۹۸۹م د مه د ۲۷ څخه د (ادیتوراند پا بلیشر اکتیو) مؤسس د ۲۸۵۹ سایټونو یو فهرست جوړ کړ ، چې عمومي ورځپاڼې او اونیزی پکې شاملې وې؛ په نړۍ کې یې خپور کړ، چې ۱۷۴۹ له هغې څخه د امریکا په متحده ایالاتو کې خپریدل. مطبوعاتو له انټرنیټ څخه د یوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

محافظتي او آسانه نشريدونکې وسيلې په توګه چې تبليغاتي پيغامونه يې په ښه شکل استقبال او نشر کړل کار واخيست،

درې سره تړلې رسنيزې بڼې:

ددې لپاره چې د سايبرفضاکې دشته نورو رسنيزو بڼو پر ځرګندتيا وپوهيږو، دلته يې په لنډډول ځيرو .

برېښنايي رسنۍ: electronic media

د الکټرانيک يا برېښنايي رسنيو کليمه تر انټرنيټ مخکې يوازې راډيو او تلويزون ته کاريده، خو دانټرنيټ به منځ ته راتګ سره بيا هم ويب او ويبلاګونه ته همدغه برېښنايي يا الکټرانيک کليمه وکاريده، په برېښنايي رسنيو کې ټولې هغه رسنيزې وسيلې راځي ،چې له برېښنا سره سراو کار لري .

ډيجيټل رسنۍ : digital media

ډيجيټل رسنۍ د (صفر او يو) شيمرې رسنيو ته ويل کيږې، چې دصفر او يو په چوکاټ کې خپل معلومات وړاندې کوي، دبيلګې په ډول راډيو او تلويزون برېښنايي رسنۍ دي خو که توکي يا خبرې منځپانګه يې په صفر او يو (ډيسکيټ، سي دي، يافلش) بدل شي، ډيجيټل بڼه غوره کوي.

ډيجيټل رسنۍ له صفر اويو ځخه اخوا خپل سرې عمل نشي کولای، او که چېرې دعمل اړتيا پيښيږي، يوه بله خوځنده وسيله به يې عامل ګرځي، لکه کمپيوتر ،انټرنيټ ،راديو ،ټلويزون اوداسې نور.

د ډيجيټل او انلاين رسنيو ترمنځ توپير دادی؛ چې ډيجيټل په وسايلو کې خوندي وي، اوپر انټرنيټ کې نه وي پرليکه شوې، خو انلاين بيا پخپله په انټرنيټ کې موجود وي، ډيجيټل رسنۍ هغه مهال پر ليکه يا انلاين ګڼل کيږي، چې پر ويب راجوتې شي. لکه دورځپاڼې (پي ډي ايف) نسخه.

سايبر رسنۍ: cyber media

د cyber کلمه د cybernetic د کليمې يوه برخه ده، چې د لومړي ځل لپاره په ۱۹۴۸م کال د اړيکو يو کارپوه ناربرت وينز وکاروله ، cybernetic د لاتيني ژبې د gubernetic له ريښې ځخه اخيستل شوې، چې د لارښوونې او قوماندې لپاره کاريده. cybernetic د مطالعې او پوهې معنې ورکوي، خو تر ډيره د سايبر د کليمې اطلاق په انټرنټي فضا او پر هغه ځه باندې اطلاق کيږي، چې پر دغه فضا کې موجود وي.

سايبررسنۍ دانټرنيت په نړۍ کې دشته والی له امله انلاين او ډيجيټل دواړه بڼې لري، يانې هم انلاين ورته ويلای شو ،ا و هم ډيجيټل، سايبر د انسان او ډيجيټل ماشينونه له ترکيبه زږيږي، او ځو رسنيزې بڼې درلودای شي، په سايبرخبريالۍ کې د کس اوکارکوونکې هڅې بيا دصفرپرلوري پرمخ ځي، او د سيستم هڅې بيا د سلو پر لوري ځي، دبيلګې په توګه، که موږ په انټرنيټي پلټونکو ماشينونو کې يو ځيزغواړو ، سيستم موږته په زرګونو اړوند توکي راوړي، له دغو توکو نه ديوه ياځو په غوراوی کې موږ خپلواک يو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سايبير فضا کی فلټرنګ بشپړنه وی، ځکه که خبری سايت فلټرکيږی انټرنيټی نسخه يی پاتی کيږی، اوخلک يی په اسانی سره موندلی شی.

الکترونيکي ورځپاڼه:

الکترون ی کي ورځپاڼي هغه آزادی رسنۍ دي چي له زماني او مکاني محدوديتونو څخه آزادي وی. د تلګراف هغه پخوانی سيستم چې د تلګراف په واسطه به ليکونه ليږل کيدل، له منځه لاړ او ځای يي انټرنټ ونيولو. په انټرنټ کي د معلوماتو د لوستلو لپاره يوکس کولی شي چې څه شي، څه وخت او په څه طريقه يوه ليکنه ولولي. آن لاين ژورناليزم کولی شو چي نن ورځ له اخبار، راديو، تلويزون څخه چې ۲۴ ساعته خپرونی کوي، لوړ او د خپرونو په لحاظ بهتره وګڼو.

د الکترونيکي ورځپاڼو ارزښت:

د الکترونيکي ورځپاڼو ليکنه د ژورناليستانو لپاره نسبتا نوي مفهوم دي، په خبري اطاقونو او له خبرنګارانو سره د کمپيوټر موجوديت، بيل خصوص په اوسني عصر کې د دريم نسل له نوي تکنالوژی)) g3 څخه استفاده د تلکس دستګاوي او د حروف چينۍ لپاره له کمپيوټرونو څخه استفاده او يا هم د حروف چنۍ لپاره د ليتوګرافۍ د نويو او عصري سيستمونو کارول، د او سني عصر لپاره تر ټولو نوی موضوعات دي، مګر د نړۍ په کچه د ورځپاڼه ليکنې په برخه کې نوی ندي، موږ اوس هم د نړۍ په څير له د غه ظرفيتونو سره آشنا نه يو، يو څه انګيزه او د ابتدايي معلوماتو څرک يې تر موږ رارسيدلی، په کامل ډول مو له هغي څخه استفاده نده کړي.

په اطلاع رسونه کې سرعت ترټولو مهم ترين عنصر دي چي په الکترونيکي ورځپاڼه ليکنه کې د چاپيدونکو ورځپاڼو په نسبت په الکترونيکي ورځپاڼه ليکنه کې تر ډيره د عمل بڼه ورکړل شوي، نن ورځ اوريدونکي تر ټولو تازه معلوماتو د تر لاسه کولو په هڅه کې دي، کيداي شي الکترونيکي رسنۍ اوريدونکي په ژوندي بڼه په سيل بينو تبديل کړي.

په نړيواله کچه لويې تلويزوني شبکې په ژوندي بڼه د خپرونو په خپرولو سره د اطلاعاتو همدي شکل ته ميلان کوي، په نني عصر کې د اطلاعاتو همدې پراخوالی او نوی والی الکترونيکي ورځپاڼو ته په خوځنده ډول په قوت ورکولو او پراخوالي کې مهم رول لري. له هغه ځايه چې د خبر رسوني پرمختللې ټولني له بيلابيلو منابعو څخه د اطلاعاتو په لاسته راوړلو کې يو له بل سره په رقابت کې دي، له همدي امله دغه ټولني د اطلاعاتو په لاسته راوړلو کې له نويو طريقو د تکنالوژۍ څخه استفاده کوي. او په نويو اسانه او سريعترينو طريقو سره اطلاعات تر خپلو اوريدونکو رسوي، که چيرې دوی په دې ونه توانيږي چې د اطلاعاتو په رسولو کې د وخت له نويو او ديجيتل طريقو څخه کار واخلي په دغو سيالیو کې به شاته پاتې وي. پدې سبب له ديجيتل ورځپاڼه ليکنو سره اشنايي لازمي او ضروري ده.

دا چې الکترونيکي ورځپاڼه ليکنه په يوه نوی او ټولنيزه پديده تبديله شوې، پدې لحاظ څو مهمې نقطې ضروري دي چې له هغه څخه بايد غفلت ونکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ د ډیجیټل ورځپاڼه لیکنه یوازې شکل دی محتوا نده ځینې کسان پدې فکر کې دي چې نویو ورځپاڼه لیکنو ته لاس رسۍ د ارتباطاتو اهدافو ته لاس رسۍ دی، حال دا چې نوموړي مسئلې یو له بله زیاته فاصله لري، یوازې نوی تکنالوژۍ ته لاس رسۍ نشي کولای چې د ځوان نسل ځانګړتیا یا فکري پوهه په هغې باندې اتکا وکړي، او د ورځپاڼه لیکنې له طریقو څخه یې بې نیازه کړي. صرف نوی تکنالوژۍ نشي کولای چې دغه نسل له نویو موضوعاتو، او اخلاقي او حقوقي ملاحظاتو، په ژورنالیستۍ ژبه تسلط او د رپوټ لیکنې د تکنیکونو له کشف څخه ژورنالیستان بې خبره کړي.

۲ د ورځپاڼه لیکنې پخوانۍ نسل هم نشي کولای چې د تکنالوژۍ دغه مدرن او نوی سیستم ته شا کړي، د دغه نسل لپاره ډیره د افسوس خبره ده چې خپلې لاسته راوړنې د نوی تکنالوژی له مخاطبانو نه دریغوی، دوی بایدې د خپل ځان او ډیجیټل توکو ترمنځ د ورځپاڼه لیکونکې د دوهم نسل په څیر د پله حیثت غوره کړي.

۳ د ورځپاڼه لیکنې لومړی او دوهم نسل باید په دغه نویې تکنالوژۍ کې ورک نشي له دغه نویې تکنالوژۍ څخه باید یوازې د یو پول په صفت کار واخلي، یا په بله معنی دغه نوی تکنالوژی د خپلو افکارو او نظریاتو د لیږدولو د یوې وسیلې په توګه وکاروي.

۴ د ډیجیټل ورځپاڼه لیکنې تر ټولو مطلوب حالت دا دی چې په هغه کې نوی مفاهیم او مطالب په اطلاع رسونه کې را پیدا او د عمیق پیغام په شکل کې نوی والۍ رامنځته شي، تر څو له بیلا بیلو منابعو سره ارتباط پراخه شي. او د کرکتني درک ته په کتو سره د ورځپاڼه لیکنې ښه موقف ترلاسه کړ.

نن د اطلاعاتو په خپرولو او لاسته راوړلو کې تر ټولو لوی پرمختګ رامنځته شوی، تر دې چې د اطلاع رسوني یا د اطلاعاتو لاسته راوړنه د پراخوالي په لحاظ تر اسمانه رسیدلي، د ځمکې له هري نقطې څخه د انټرنیټ صفحې ته په داخلیدو سره د اطلاعاتو د لاسته راوړلو اړتیا پوره شوه، نن ورځ انټرنټ مونږ ته دا توان رابښلۍ چې جهان له یو کوچني مستطیل سره مقایسه کړو چې په موږ کې اچول شوی.

د اینټرنټي خپرونو ځانګړ تیاوې:

د انټرنیټي خپرنو ځنې ځانګړ تیاوی په لاندې ډول دي.

۱ -: څرنګه چې د وخت په لحاظ د انټرنیټ پرصفحه مطالب او خبرونه لنډ وي لنډ مطالب په ښه ډول د خلکو د توجو وړ ګرځي.

۲ -: آزاد محیطي ستیجونه دا ایجادوي چې له هغه څخه خلک یو له بل سره په ښداز راولي، او دغه رسنیو ته تازه جوړښت ورپه بر خه کړي.

۳ -: الکترونیکي ټولنه یوازې د یو ډیر سریع او تیز تیریدونکي موج په څیر ده، چې د مسؤلیت د اداکولو تر ټولو ښه وسیله ده.

۴ په دغو آزادو ستیجونو کې خپریدونکي احساسات نشي کولای چې ژورنالیستي تعبیرونه او د لیکنې مهارتونه څرګند کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ په الکترونیکي نشراتو کې داسې غیر واقعي مطالب هم وجود لري چې باید پرې پوه شو او خاتمه ورکړل شي، او د لوستونکو د ضرورتونو مطابق داسې پرمعنا صوتي او تصویري منځپانګه لوستونکو ته وړاندې کړو چې د خلکو د توجو سبب وګرځي. د چاپي نشراتو په پرتله الکترونیکي نشرات هرڅه باید په موفقیت او په بهتره ډول زیاتو فني مهارتونو ته ضرورت لري. مګر واقعیت دادی چې ترټولو او چټ خپرونکي د انټرنیټ په شبکه کې له خاصو تحقیقاتو څخه وروسته خپلو ګرافیکو اومورو ته په پراخوالي ورکولو کې د هغه په محدودیت خبرې کوي. یو شخص د انټرنټ په شبکه کې د یو مطلب په خپرولو سره ناشر جوړیږي، مګر واقعي کار له دغه مقام څخه ګټه اخیستل دي.

د الکترونیکي ورځپاڼو بهیر ته لنډه کتنه :

د الکترونیکي ورځپاڼو تعداد ورځ په ورځ پراخوالی مومي، هغه ریوټ چې په ۱۹۹۲م کال کې خپور شو (هارپر) اعلان وکړ چې ٪۷۷ ورځپاڼې دا اراده لري، چې له چاپي خپرونو سربیره، دوی باید الکترونیکي نسخه هم نشر ته وسپاري، څرنګه چې د دغو ورځپاڼو تعداد په امریکا کې فوق العاده زیات دی. مګر د هغې توسعه له امریکا څخه بهر هم تر سترګو کیږي، هغه ریوټ چې په (مریر) پورې تړاو لري په سلو کې ۴۳ ټولې اینټرنتي ورځپاڼې له امریکا څخه بهر دي، دا په داسې حال کې چې دغه نتیجه لدې څخه یو کال مخکې په سلو کې ۲۹ وه، دغه نوی او تازه طریقه د خبر لیږدولو چې په ډیر دقیق ډول په همغه سرعت له انټرنیټي کانال څخه د هغه په کومک خبر لیږدول کیږي، او د رشد په حالت کې ده، الکترونیکي ورځپاڼه هغه نشریه ده چې د وب په شبکه کې د اسانه لاس رسي وړ ده، د کمپیوټر په ژبه له ټولو خبري ګرافیکونو سره د متن ارائه د کمپیوټر له صفحې څخه په استفاده لیدلی شو .

الکترونیکي ورځپاڼه کیدای شي چې د چاپي ورځپاڼو یوه مجازی نسخه وي، او یا په مکمل ډول هغې ته ورتوالی ولري، د انټرنټي ورځپاڼو ځینې برخې یوازې په انټرنټ کې موجودې وی، د انټرنټي ورځپاڼو د ماهیت (اصلوالي) د درک لپاره د رسنیو له غنایي نظریې څخه کار اخیستل کیږي، د رسنیو غنایي نظریه د ځلورو ځانګړتیاوو درلودونکې ده، مناسب سرعت، د منبع شخصي ماهیت او غنایي او د کارونکي د ژبې بیلابیل والی، معمولا ټولنیزې رسنۍ تخصصي ضرورتونو ته اړنه دي، که څه هم د رسنیو ځینې برخې د ویش په لحاظ د ځینو کوچنیو برخو درلودونکې دي؛ چې تخصصي مطالب خپروي، مګر ځینې وخت ډیر تخصصي وي، لکه تخصصي مجلې چې په تخصصي ډول خپلو خپرونو ته دوام ورکوي، مګر نومورې مجلې هم په تنهایي سره نشي کولی چې د یوې لوېې ټولنې غوښتنو ته ځواب ووایي، دغه کار معمولا ځینې وخت په ورځپاڼو کې هم صدق کوي. که څه هم ځینې تحقیقي ورځپاڼې د ورزشي او تفریحي اطلاعاتو په خپرولو پورې محدودې وي، مګر نشي کولی د ورزش یا سرګرمۍ د خاصو ډولو په خپرولو تمکز وکړي، د دغو کوششونو محدود دول ممکن د یوې رسنۍ کلي ماهیت له منځه یوسي، لدې ټولو سره سره په یوه انټرنټي ورځپاڼه کې کیدای شي هغه محدودیتونه چې د فضا له نظره موجود وي له منځه یوسي، په همدې دلیل زیاتو اطلاعاتو ته لاس رسۍ چې خلک کولای شي د خپلو غوښتنو مطابق مطالب پکې انتخاب کړي، د خبرونو او اطلاعاتو ، خبري سرویسونه چې د خلکو د غوښتنو او سلیقو مطابق په مختلفو ډولو طبقه بندي شوي؛ او له

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیلا بیلو منابعو څخه تنظیم شوي وي، دغه ورځپاڼې پخپله د دي توان لري چې په هغې کې یو لوستونکی د خپلی خوښې مطالب په آسانه ډول ولولي.

د رسنیو بله غنایې عبارت ده د جملو له اغیزمنتیا او غیر اغیزمنتیا څخه چې جملې څومره اغیزمنې دي، ځرنګه چې په چاپي رسنیو کې د جملو ساده والی اغیزمنتیا او د لنډو ساده جملو کارول حتمي او ضروري چاره ده، که چیرې په الکترونیکي ورځپاڼو کې زموږ لیکنې ژبه ساده او روانه نه وي، کلمې مو پیچلې او یا ډیرې نوي وي، لوستونکې یوازې د موز په کلیک سره زموږ ورځپاڼه پریږدي، او نورو سایټونو ته داخلیږي، په همدې سبب غنایې د کلام په الکترونیکې ورځپاڼو کې زیات د توجو وړ خبره ده

نړیوا له شبکه: word wide web

که چیرې تاسې یو کمپیوتر او مودیم ولرئ، په ډیره اساني سره کولی شئ د تلفوني شبکو له لاري اینټرنټ او وروسته له شبکې سره وصل شئ، وروسته د خپل هدف لپاره په انترنټ کې پلټنه وکړئ، دغه ځانګړی سافتویر (نرم افزار) دی چې تاسې ته د دي امکان برابروي؛ ترڅو په نړیوا له شبکه کې تاسې سره راغونډ کړي، ترڅو د خپل نظر وړ منځپانګې ته لاس رسی پیدا کړئ، او تاسې مجبور یې چې د اینټرنټي خدمتونه د برابرولو لپاره د ips (انټرنیټ پالنوال) له سیستم سره متصل شئ، او یوه اطلاعاتي فضا ستاسې لپاره برابره کړئ، هغه څه چې باید ستاسي لپاره برابر شي، هغه تاسې باید لومړی په نظر کې ونیسئ، (د هغه انتخاب کول دي) ، ځکه هغه څه چې تاسې غواړئ ویې لولئ، د هغه په باره کې اطلاعات د انټرنټ په شبکه کې موجود دي، د شبکې اطلاعات په انترنټي تارنماوی (سایټونه یا ایمیلونه) کې ساتل کیږي، په اوسني وخت کې په میلیونونو تارنماوی د انټرنټ په شبکه کې وجود لري، چې د بې شماره سازمانونو او اشخاصو پوسیله جوړیږی، او کوربه توب یې کوي، د نمونې په ډول:

۱ -: خبري سازمانونه، ورځپاڼې، تلویزون او خبري آژانسونه.

۲ -: تجارتي سازمانونه (د کارخانو خاوندان د خرید او فروش په باره کې او مالي سرویسونه).

۳ -: ملي او محلي سازمانونه.

۴ -: د فشار ګروپونه چې غواړي په سیاسي، اجتماعي او مذهبي لحاظ تغیراتو رامنځته کړي.

۵ -: هغه سازمانونه چې هدف یې مالي لاسته راوړنې نه وي. لکه خیریه مؤسسات.

۶ -: په میلیونونو نور کسان له نړیوالې شبکې څخه په نړیوا له ژبه د خپلې ذهني، مذهبي، او عقیدوي آرزوګانو لپاره استفاده کوي.

د ویب (نړیوال جال) پیژندنه:

د ۱۹۸۰ لسیزې په لومړیو کې (دټیم برنرزلي) په نامه یو تن فزیک پوه؛ د اوروپا د اټومي څیړنو په مرکز (سرن) کې د کمپیوټرونو د خپلمنځې نښلونې پراختیا وړاندې کړه، اوویې ویل چې په راتلونکې کې کیدای شي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی ټوکه دفزیک ټولو اړوندو فایلونو او معلوماتو ته لاسرسی وومومی، په ۱۹۸۸کال کې د خپاره شوي متن لپاره پرګرام خپور شو او د ۱۹۸۹کال په مارچ کی برنزلي او رابرت کایلیایو یوه بله پروژه پیل کړه، چې د کمپیوټري شبکی له لاری یی خواره متنونه چمتو کول، دغه پروژه د)) ویب غښې جال ((نومیده. دا حقیقت کی په بیلابیلا برخو کی دفزیک پوهانو ترمنځ داړیکو ټینګښت په موخه پیل شوی وه، دویب شبکه د ۱۹۹۱کال په مې میاشت کی دویب په نامه خپره او پر ۱۹۹۳کال ټولو خلکو ته وروپیژندل شوه. ویب نړیواله شبکه په انټرنیټ کی دخبر رسونی یوه نوی او په همدغه ترڅ کی اغیزناکه لاره ده، پوهانو دویب د ودی او پرمختګ ترټولو ستر لاملونه درنګه ګرافیکی انځورونو فلم، غږ او متنونو دپراخ وړاندیز وړتیا بولی.

ویب د انټرنټ یوه برخه:

دنړی په ګوټ ګوټ کی دکمپیوټر ډیر کارکوونکی له ویب سره سرو کار لری، په دغه لامل ډیری رسنۍ او کمپیوټری کارکوونکی ویب او انټرنیټ څیز ګڼي، خو ویب دانټرنیټ دستری نړی یوازی یوه برخه ده په انټرنیټ کی ftp.telnet او نور څیزونه او کیبلونه دکمپیوټرونه او په خپله دشبکی تارونه هم راځی.

د انټرنیټ ځانګړی ترون http نومیږی، چی په انټرنیټ کی دویب کارونی اسانتیاوی برابروی، د انټرنیټ ترټولو ستره موخه داده. چی کارکوونکی دنورو په کمپیوټرونو کی له زیرمه شویو توکو ګټه واخلی ftp.telnet او نور ټول د خدمت وړاندی کوونکو servers کی راځی، دویب او ftp ترمنځ یوا ځی توپیر د http په پوستکالی کی دی، ویب servers او ویب ایکسپلورر له http نه په ګټه اخستنی سره خپلمنځی اړیکی تینګوی، او دویب توکی، چی په html ژبه لیکل شوی، سره تبادله کوی html دویب نړیواله ژبه ګڼل کیږی. چی دهغه پر بنسټ دویب ټولی چاری سمبالیږی .

ورځپاڼه او نړیوال جال: (internet)

په نړیوال جال کې به هیڅ داسې د حساب وړ ورځپاڼه نوي، چې ویبپاڼه ونه لري، د امریکا د ورځپاڼو ټولنې (naa) د سروې له مخې په نړی کې نږدې ۵۷ میلیونه وګړي، د ورځپاڼو له ویبپاڼو کار اخلي. د نیویارک ټایمز امریکایې ورځپاڼې د آنلاین لوستونکو شمیر تر چاپي اوښتی. ځکه او س یې د پوښښ کچه د امریکا د لویې وچې پر ځای تر ټولي نړۍ رسیږي. خو آیا د لوستونکو په یو دغسې ستر شمیر سره د دغو ورځپاڼو اقتصادي وضعه ښه شوې ده؟

دا ډیره سخته پوښتنه ده، ځکه ځواب یې بشپړه څیړنه غواړي. خو د یادو شوو ورځپاڼو د چلونکو په وینا د دوی د چوپړ چارې وړیا بڼه لري. او عایداتي سرچنې (خرڅلا او اشتهارونه یې خورا کمزوري دي.)

ګڼ ارډین ورځپاڼې په آنلاین نړۍ کې یوه تګلاره خپله کړې ده، دغه ورځپاڼه بیړني خبرونه له پیدا ېښت سره سم خپروي. د ګارډین آنلاین چلونکې الن راسبریجر وایې: (دا ناشونې ده چې چاپي نسخې ته منتظر پاتي شو .) ګڼې نورې داسې بیلګې شته چې د چاپي او انلاین رسنیو دوه اړخیز اغیز رابښیي. په اسپانیا کې د (and) په نامه ورځپاڼې خپله مازدیګرنۍ (adn2) ورځپاڼه هم را ایستلې ده. چې ډیرې د مسافرو لپاره ځانګړې شوې. د (and2) موخه داده چې مساپرو کورونو ته ترسیدا او انټرنیټ په کتو مخکې ښکاره کړي، او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلې ګڼې پرې وپلورې. (له ویب نه تر چاپه) ستراتژي بیا په چاپي نسخه کې د اینټرنیټي نسخې په کارېدو نه ټینګار کوي، lass ultimas noticias ورځپاڼه خپله انلاین نسخه په چاپی کی هم خپروی په جرمنی کی rheinische post ورځپاڼه د opinio په نامه سره یوه بله چاپی نسخه خپروي، چې د آنلاین او چاپي نسخې ګډوله ګڼل کیږي، دا هم شونې ده، چې د آن لاین او چاپي رسنیو خبر خونی هم سره یو ځای شي، او په ګډه کاروګړي. دغه راز د ورځپاڼو کچه هم ورو ورو وړه کیږي، په فرانسه جرمني او دلته افغانستان کې د ټابلویید کچې ورځ په ورځ خورا ډېرې شوې دي، د کچې وړوکوالی د لوستونکو لپاره په لوسته او مطالعه کې مرسته کوي، او که په موټرو کې یې هم لولي، نورو ته به یې مزاحمت نه کیږي، osterreich او london paper له پیله لا په کوچنۍ کچه خپرېږي، مګرې ډېر خپرندویان په دې لټه کې دي، چې د خپلو ورځپاڼو بڼه د مجلو په څیر کړي.

په دودیزه خبریالۍ کې لوستونکي ورځپاڼې ته پر لیکونو بسنه کوي، که لیکوالان وې ورځپاڼې ته له لاسری پرته خپلې لیکنې استوي، دغه مسئله په دریمه نړۍ کې، په ځانګړي توګه افغانستان کې خورا ډېره تر سترګو کیږي. په آن لاین ورځپاڼو کې بیا لوستونکي پر بریښنالیک بسنه نه کوي. هغوی د رسنیو یا ورځپاڼو له څښتنانو غواړي چې دوی ته بلاګونه جوړ کړي، او خپلې لیکنې د همدغه بلاګونو له لارې خپرې کړي، همدا اوس د نړۍ ټولې مشهورې ورځپاڼې، لکه ګارډین تلګراف دغسې بي بي سي آن لاین په پښتو کې ټول افغان، وربل او ځینې نورې ویبپاڼې خپلو لوستونکو ته د بلاګونو آسانتیاوې ورکوي، او په ځینې مواردو کې دا هم په ډاګه شوې چې تر سایټونو د بلاګونو لیدونکې ډېر دي.

د سیالیو نوی بڼه:

همدا وس په نړی کی تر ۱۳۲ پوری ورځپاڼې د ۵۰ میلیونو په شاوخوا کی ګڼې وړیا ویشي، دوی خپلی ګڼې په وړیا ډول دهر کور په وره کی ږدی. دا د سترو ورځپاڼو ننګونه ده او دوی باید د سیالی ډګر ته راووځی. یو شمیر ورځپاڼو دکچې د کموالی او د ورځپاڼې وړیا ویش ته په پاملرنی سره ځانګړې پارکیزو خپرونو ته لاس واچوو. د بیلګې په ډول په فرانسه کی play bac press ورځپاڼه د ماشومانو لپاره د دوی د بیلابلو عمرونو په پام نیونی سره څلور ورځپاڼې خپروی، دغه څلور ورځپاڼې، (le petit mon quotidien) (quoti), (quoidien) او (l actu شاوخوا 200 زره ګڼې خپروی، د امریکا د کارولینا ایالت په بلافټن کی blufftion today هم د سیالیو روان بهیر ته په پاملرنی سره دیوی وړی ټولنی لپاره له انټرنیټی مطالبو سره مل خپرونی پیل کړی.

په لویدیځ کی ورځپاڼې په دی لټه کی دی چې د انلاین رسنیو له پراختیا او ودی سره یو ځای خپلی پیښې ټینګکی وساتی او داسې لاری چاری ولټوی. چې له نوی خبریالی سره پری سیالی وکړای شی.

بازارموندنه: marketing

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ورځپاڼې تر ټولو ستر مالي بنسټ د اشتهارونو جوړول دي. دنړۍ ترټولي مهمي ورځپاڼې په دې لټه کې دي. چې څه ډول بازار ومومي ،د ورخپاڼې له لوګو نه رانيولي. تروړيا فزيکي اشتهارونو پورې هر څه دبازار موندنې اودلوستونکو د راښکون په موخه کيږي.

ډيرې ورځپاڼې د خپل اشتهارپه موخه له راډيو ،تلويزون او پوسترونو کار اخلي په دې توګه هم لوستونکي مومي او هم د اشتهاروالو پام وراړوي.

له چاپ تر انټرنيټه سبک بدلون مومي؟

دخبريالي يو شمير کار پوهان په دې باور دي؛ چې په چاپي او انلاين رسنيو کې د سبک دبدلون مساله دومره مطرح نده، ځکه سبک او ليکنې تګ لارې ډير د پيښې په څرګندتيا پورې اړه لري. د بيلګې په توګه د کورنيو چارو په وزارت بريد کيږي؛ او رسنې د شته سياليو له مخې، همدارنګه د چټکتيا له مخې ژوندي ساتي، خو دلته سر چپه هرم يا د سخت خبر سبک تر بل هغه غوره کار ورکوي. ځکه خبريال د فچيرې او نرمې خبريالي اړتيا او فرصت دواړه نه مومي، دغسې تودې پيښې تاوده خبرونه او چټک خبري سبکونه غواړي، دا که په انلاين رسنيو کې وي او که په چاپي کې، دغه راز که د آن لاين رسنيو خبري متنونه، ليډونه ،سرليکونه او د انځورليکونو برخې وڅيړل شي، له چاپي خپرونو سره ئې دومره توپير نه تر سترګو کيږي، دغه ثابته پاتې کيدنه دا په اثبات رسوي، چې تيوريکي مسايل لا پر خپل ځاى ټينګ ولاړ دي او دا وسايل او تيکنالوژي ده، چې د خبريالي بڼې ته بدلون ورکوي.

د الکترونيکي ورځپاڼو ماهيت: the core journalism

که چيرې موږ يو خبري اطاق ته داخل شو، او يو د هغه له کارکونکو سره خبرې اترې وکړو، کيداى شي چې هغه راته وواېي، چې ورځپاڼه ليکنه د يو ړنده چې بايد تدريس شي، داخبره واضح ده، کيداى شي يو څوک له يوه مجرب او ماهر ورځپاڼه ليکونکي سره د ورځپاني ليکنې په کار پيل وکړي، له يو څه وخت عملي کار څخه وروسته ښه ورځپاڼه ليکنه زده کړي، مګر د ورځپاڼې ليکنې واقعي ځانګړتيا چې هغه د خبريال استعداد او د خبرې مطالبو د ترلاسه کولو ښه ذوق دی، ذاتي ندي، ترڅو هر خبريال يې بايد لومړى ولري، کيداى شي دغه ځانګړنه په يو کس کې له ازل څخه موجوده وي، او يا نوى موجوده، يو ښه مسلکي ژورناليست بايد له عملي ابتکار او مهارت سره حساس وي، چې کيداى شي نوموړي چاره له هغه څخه ډيره سخته او زياتې هوښيارى او پوهې ته ضرورت ولري، کوم چې موږ ئې په نظر کې لرو او قابل د احترام وي.

البته دا خبره درسته ده چې کيداى شي ځينې کسان د طبعي استعداد خاوندان وي، ترڅو د ورځپاڼه ليکنې په جريان کې د ورځپاڼې د مهمو عناصرو ، لکه: له بيګانه خلکو څخه د شخصې پوښتنې کولو وړتيا ، په ډيره هوښيارۍ سره د خپلې پوهې او ذکاوت ښکاره کول، بې شکه نوموړې هغه کسان دي چې په ورځپاڼه ليکنه کې له نورو څخه ډير ښه ماهر وي، ډير پوه، د پياوړې او ښه استعداد واله تحقيق کونکې، رپوټ ليکونکې، د پلان او طرحې جوړونکې او ليکوالان ډير ښه وي، مګر پدې معني نه چې زيات خلک د ورځپاڼه ليکنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړتیاوو ته لاس رسی نلري، یا ورځپاڼه لیکونکي ندي، کیدای شي دغه جوهر په یو چا کي ذاتي وجود ولري، ځکه دغه ځانګړي علم او پوهه ده چي لاسته راوړنکی یي باید له ځانګړو استادانو څخه لاسته راوړي.

څرنګه چي په نړی کي آنلاین (الکترونیک) د دي امکانات برابر کړي، چي هره ورځ په میلیونونه انسانان کولای شي په یوه (وب) کي تحقیق او پلټنه وکړي، او نشرات وړاندي کړي، لکه څرنګه چي په دي برخه کي یادونه وشوه، چي پخوانی لاسته راوړني لکه د خبر پیژندنه او د پیښو په اړه د اطلاعاتو لاسته راوړل، د خبرونو ارائه او وړاندي کولو زده کړه، پدي لحاظ ویلی شو چي ورځپاڼه لیکنه د زدکړي وړ ده.

د ورځپاڼه لیکني د جریان ماهیت او ارزښت: the core journalistic process

څرنګه چي ورځپاڼه لیکنه هغه جریان دی چي د مقرراتو ، جوړښتونو او د نتایجو درلودونکي ده، د ورځپاڼه لیکني دغه ارزښت ته په کتو نوموړی بهیر باید یو وچ او بي روحه جریان نوي، ترڅو د استعداد او تخیل د له منځه تلو سبب ونه ګرځي، مګر دغه جریان د ورځپاڼه لیکني د ځینو جوړنکو اجزاوو څخه دي، ورځپاڼه لیکنه د څلورو مراحلو درلودنکي ده،

۱: د اطلاع او خبر موندنه، تشخیص او لاسته راړل چي د لوستونکو د علاقمندی او جذابیت سبب ګرځي.

۲: د دغو ټولو لازمو او ضروري موضوعاتو وړاندي تهیه او ترتیبول.

۳: له نوموړو ټولو موضوعاتو څخه د مهمو او خبری موضوعاتو انتخابول.

۴: د دغو مؤثر ترینو موضوعاتو نشر ته سپارل.

په مطبوعاتو ، رادیو او تلویزون کي د ورځپاڼي لیکني چاري له دغه پرله پسي والي او مراحلو څخه پیروي کوي، ترڅو ټول مطالب د یوي مجموعي تر عنوان لاندي له هغه وقایعو څخه چي په یو ځای د وړاندي کولو وړ وي نشر شي، لکه څرنګه چي موږ وینو آن لاین ورځپاڼه لیکنی متفاوتي دي، څرنګه چي (وب) یو غیر خطي (نه چاپیدونکي) رسنۍ ده چي لوستونکي کولای شي، هغه څه چي دوی ته په زړه پوری وي انتخاب او نور لری کړي، پدي سربیره لکه څرنګه چي مخکي یادونه وشوه دغه څلور مراحل په آن لاین کي هم په کار وړل کیږي، دغه څلور مراحل د الکترونیکي ورځپاڼه لیکني د خبري عناصرو په ترکیب محتوا ، نظم او ترکیب کي مهم رول لري، او همدارنګه د الکترونیکي ورځپاڼه لیکني د منځپانګي په نشر او خپریدو کي مهم رول لري.

الکترونیکي پست: e-email

ایمیل دژورنالست لپاره د رپوټ یا خبر ورکولو په برخه کي ډیري تیزي څرګندوني دي. ایمیل د ژورنالستانو لپاره هغه وسیله ده چي د هغه پواسطه په نړیواله کچه معلوماتو ته لاس رسی پیدا کوي. دغه ورځپاڼي او سنیو چاپي او برقي رسنیو ته په کتو سره زیات ورتوالی لري. هغه وخت چي متحرک ګرافیکونه او آواز لرونکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

آهنګونه په الکترونیکی ورځپاڼو کې له عکسونو سره اضافه شي. الکترونیکي رسنۍ په ژوندی او هیجانه انګیزه بلوي.

له انټرنټ څخه استفاده کونکي په ۱۳۷۹ کال کې له ۴۰ څخه تر ۵۰ میلیونو خلکو رسیدلی، مګر د وخت په تیریدو سره د خلکو له الکترونیکي ورځپاڼو سره زیاته مینه پیدا شوه او زیاتو خلکو ورته مراجعه وکړه. دالکترونیکي ورځپاڼو په مینوالو کي په پراخه کچه زیاتوالی راغي. څو کاله وروسته ددي احتمال شته چې الکترونیکي رسنۍ داوسینو رسنیو ځای ونیسی.

د اینټرنټ پواسطه کولی شو چې د اشخاصو یا ډلو ترمنځ د ایمل له لاري مطالب یا لیکنۍ متن او یا هم اسناد تباله کړو، اکثره د اینټرنټ وړاندي کونکي سرویسونه د ips اینټرنټ ته د لاس رسي له لاري د ایمل پواسطه خپل منځي ارتباطات ټینګ کړی، زیاتره کارکونکي د الکترونیکي پوست له لاري خپل کارونه سرته رسوي، مګر شبکه او الکترونیکي پست دوه متفاوت سیستمونه دي، تاسې کولای شی چې له ایمیل څخه استفاده وکړی بدون لدي چې شبکې ته لاس رسی ولري.

الکترونیکي پوسټ د څو ځانګړو خاصیتونو درلودونکې دی.

۱ سرعت -: تاسي کولای شی خپل پیغام ولیکی او په ډیره چټکي سره یې د خپل هدف لور ته ولیږدوي، دغه سرعت ډیر سریع او کله هم نستا سریع وی چې د ارتباط د برقراری په وخت پورې ارتباط لري.

۲ هدف ته په بیړه رسیدل -: دغه موضوع نړیواله یا کیدای شي شخصی وي، له نړیوالو کرکټرونو سره خبري اتري په الکترونیکي پوست کې د بدلون یا اوښتون قابلیت، تاسي کولای شی د الکترونیکي پوست پواسطه د ښوطرحو د په زړه پوري مطالبو څرګندونکي شی چې دغه مطالب د ایمیل پواسطه لیږدول کیږي.

دانټرنیټ پاڼو دآدرسونو دجوړېدو عناصر

هره انټرنیټ پاڼه ځان ته یوبېل آدرس لري ، چي یودبل سره بېلوي، دبېلګې په ډول ستاسو پام ودې لاندي آدرس ته رااړوم.

۱۲۳۴

com.breshna.www//:http

۱ -: -http دویب پاڼو د خلاصولو لپاره یو پروټوکول (ترون) دی ، چي دهمدې ترون په وسیله ویوه لټووني (browser) ته ویل کیږي ، چي په څه او څنګه یوه پاڼه خلاصه کړي.

۲ -: -www ددې ښودنه کوي ، کومه ویب پاڼه چي تاسو خلاصوئ ، هغه نړیواله ویب پاڼه ده ، یعني نوموړې پاڼه انټرنیټ ته په وصل شویو سرورونو کي ځای په ځای شوې ده.

۳ -: دربیمه برخه -: دویب پاڼې نوم دی، لکه بېښوا ، ټول افغان، پوهندوست ، مورچل او داسي نور ...

۴ -: ددې ښودنه کوي، کومه ویب پاڼه چي تاسو خلاصوئ هغه په یوه تجارتي محدودې پورې اړه پیدا کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې هکله ستاسو پام و دې لاندې لښتيليک (جدول) ته را اړوو .

يوه ويب پاڼه ، کېداى سي دغه لاندې روستاړي (suffix) ولري.

وروستاړي بشپړ ويې (لغت)

com commercial

org organization

net network

tv television

gov government.

edu education

mil military

af afghanistan

دو همه برخه

وبلاگ weblog

د انټرنيټ په مټ يو شمير امکانات ، وسايل او خدمتونه، د مينوالو په واک او لاس کې ورکول کيږي، د انټرنيټ تر ټولو يوه په زړه پورې ځانګړتيا داده؛ چې د خدمت په موخه د مينه والو لپاره ددې توان په واک کې ورکوي ترڅو له مخاطب کس سره يو له بله نيغ په نيغه په خبرو او د خپل فکر او نظر په شريکولو کې يو له بله معلومات شريک کړي.

هرڅوک کولی شي د انترنټ په مټ خپله پوه او تجربه د نورو کسانو په اختيار کې ورکړي، او په ټولنه کې خپل ځان او شخصيت د شبکه يي ټولنې د غړو په توګه مطرح او وړاندې کړي، د ارتباط داسې لارې چارې چې هرڅوک وکولای شي خپل مطالب او نظريات او يا فکري پوهه تر نورو په تر ټولو آسانه او بدون له کوم محدوديت څخه ورسوي. ايا د داسې وسايلو د استعمالولو مينوال ياست؟

آيا د يوې شخصي ورځپاڼې په لرلو سره خوښ ياست چې پدې سره وکولای شئ خپل د خوښې وړ مطالب د موضوع اړوند د غوښتنې سره سم روښانه کړی؟

په څو ورستيو کلونو کې بشريت په نوې نړۍ کې قدمونه ايښې چې بغير له شک څخه تر ټولو مهمترينه لاسته راوړنه د ارتباط او اطلاعاتو اومعلوماتو له خپرولو سره په تړاو د وبلاګ د منځته راتګ موضوع ده، نن ورځ موږ د دغه پرمختګ شاهدان يو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځيني په دې عقيده دي چې اولين وبلاګ د (ټيم برنرزلي) په واسطه د (info.cern.http) په نوم جوړ شو ، دوهم وبلاګ د (mare andreessen) په واسطه په (ncsa) کې رامنځته شو . چې په دې کې هم د برنرزلي په شان کارونه ترسره کيدل .

د ۱۹۹۲م نه تر ۱۹۹۷م کلونه چې هغه د وب د انفجار په نوم يادېږي؛ څو نور وبلاګونه هم منځته راغلل ، له لومړنيو وبلاګونو څخه کولای شو د (winer daver) اړوند اخبار seripting د وبلاګ (barger) او (cameron barret) وبلاګو ته اشاره وکړو . دلومړنيو وبلاګونو د منځپانګې په اړه ويلای شو چې په لومړنيو وبلاګونو کې داسې لينګون او توضيحات شامل وو چې هغه د لوستونکو له غوښتنې سره سم ؤ . پدې بهير کې وبلاګ ليکونکې د دې غوښتونکې شول ترڅو په وبلاګونو کې داسې مطالب ځای پرځای کړي چې په راتلونکې کې هم د خلکو د ميل او غوښتنو وړ وي .

دوبلاګونو پراختيا يا عمومي کيدل

لومړني وبلاګونه اکثره د وب او نرم افزاره طرحه کونکو لخوا چې يو جانبه فعاليتونه وو ؛ په شخصي توګه په کورونو کې رامنځته شول . ددوی ارتباطي منځته راتګ دهغوی د ايجادونکو په توان پوری تړلی وو ، چې په هغه وخت کې يو په بل پسې مطرح شول . په لومړيو کې د وبلاګونو تعداد ډير محدود وو ، چې په ۱۹۹۹م کال کې په دغه لاره کې دڅو وړيا او په ټيټ بيه د وبلاګونو په منځته راتګ سره په دغه لړی کې ډير لوی پرمختګ راغی .

د وبلاګ يا وبلاګ نويسی شمير تر ۲۰۰۰م کاله له ۱۰۰۰ څخه زيات وبلاګونه جوړشول ، او دغه تعداد د ۲۰۰۲ کال تر نيمايي پوري له نيم مليون څخه هم زيات شو . داوسني جوړښت په اساس د وبلاګونو تعداد د وبلاګ ليکني په سيستم کې له سلو زرو څخه زيات دي ، په هرو څلويښتو ثانيو کې يو نوی وبلاګ رامنځته کيږي . په وبلاګ کې يو مهم تحول هغه د وبلاګ بدليدل دي په يوي داسې رسني چې د هغي پواسطه په مختلفو موضوعاتو باندي دهغه د ليکونکو ترمنځ محاوري (خبري اتري) کيږي ، په همدی ترتيب هغه لوستونکي چې علاقه لری ترڅو په دغه بحثونو کې برخه واخلي ، د موضوع په اړه د لومړنيو معلوماتو څخه علاوه کولی شي خپل نظر هم دموضوع په اړه څرګند او يا دخپل وبلاګ په جوړولو سره په نوموړی موضوع کې له خپل ليد لوري څخه مباحثي او معلومات خپاره کړي .

د پورتني وضعيت په نظر کي نيولو سره کولای شو په ظاهري ډول د ارتباط په ډول په يوه وخت کې د څو نفرو ترمنځ نظريات او معلومات تبادله شي ، چې تر اوسه په مختلفو ډولونو لکه (newsgroups) خبري ګروپونه يا (mailing) دخطونو يا پيغامونو ليستونه جوړ شوي دي . لدي سره په تړاو يو اساسي توپير وجود لري ، هغه داچې وړاندي شوي نظرونه په متعلقه فضا کې دوبلاګ تآليفونکی ته ليږل کيږي ، هر وخت په مستقيم ډول خبري نشي کولي ، بلکې هغه خپلي خبري وبلاګ ته په کتو سره مشاهده کولی شي . يو له هغه تحولاتو څخه چې د وبلاګ د رشد او انکشاف سره رامنځته شو ؛ هغه د وبلاګونو مطالعه ده نورو وبلاګ ليکونکو څخه چې د blogrolling په نامه د پديدي د رامځته کيدو سبب شو blogrlling (د وبلاګ يوه برخه چې د هغه سايټونو د ليست لپاره چې وبلاګ ليکونکې هغه په منظم ډول او هميشه مطالعه کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جوړښت په ډول له هغه وبلاګ سره یو ځای کیږي د غه برخه عموما په ښي او یا چپ طرف کي په یوه صفحه کې جوړه شوي وي.) د دغه لیک له ډیرو جالبو ځانګړتیاوو څخه د وبلاګونو ترمنځ د ارتباطي جامعي (شبکې) رامنځته کیدل دي.

وبلاګ په افغانستان کې

وبلاګ په افغانستان کي نسبتا یوه نوی پدیده ده، په افغانستان کې د وبلاګ شالید ته په کتو ویلی شو چې د سپټمبر له یولسمي څخه پیل کیږي. لومړی وبلاګ لیکونکی د افغانستان په داخل کې عزیزالله حکیمي دی، چې په یوه خارجي موسسه کې ئی کار کولوو، لومړی وبلاګ یې په افغانستان کې په ۱۳۸۱ه ش کال کې د کنګاش په نامه جوړ کړ، په افغانستان کې هغه وخت وبلاګ یوه نوی پدیده وه، یوائې خارجي موسساتو په کابل کې انټرنټ ته لاس رسي درلود، مګر په ۱۳۸۳ه ش کال کې بی شماره وبلاګونه د افغانستان د وبلاګ فهرست ته ورزیات شول، چې ۳۰۰ ته یې تعداد ورسید؛ په ۱۳۸۰ه ش کال کې نه یوائې په افغانستان کې بلکې په ټوله نړۍ کې اوج ته ورسید، په داخل د افغانستان کې هم افغان وبلاګ لیکونکو وبلاک ته مخ راوګرځولو، مګر دا هغه کسان وو چې په خارجي موسساتو او سازمانونو کې په کار لګیا وو. په اوسني وخت کې په افغانستان د وبلاګ لیکونکو قانون جوړ شو چې په افغانستان کې د وبلاګ لیکونکو له مشروع حقوقو څخه دفاع کوي.

د وبلاګ ځیني ځانګړتیاوي:

۱ د وبلاګ سبک او طریقي عموما شخصي، غیري رسمي او خپلواک دي. له دې وړیا نشراتو څخه په استفاده هرڅوک کولای شې د اطلاعاتو او پیغامونو په نشرولو په انټرنټ کې اقدام وکړي.

۲ څرنګه چې وبلاګونه د کیفیت، محتوا او اهدافو له لحاظه مختلف ډولونه لري، په همدي لحاظ هریو کولای شي د خاصو لوستونکو درلودونکي وي.

۳ څرنګه چې وبلاګونه په ۹۰ لسیزه کې مطرح شول او په ډیر سرعت سره یې پرمختګ او په همغه وخت کې یې په نشراتو پیل وکړ، لکه blogger.com پدی لاره کې بیلابیل وبلاګونه رامنځته شول. مثلا: هغه وبلاګونه چې د خاطراتو آن لاین دفترچه یعني د لیکونکو د روزمره فعالیتونو او تجربو انعکاس کونکې دي، خصوصې وبلاګون یوائې د هغه توضیحاتو درلودنکې دي؛ چې له ځیني موضوعاتو سره لینګ ولري.

اکثره وبلاګونه د متنونو درلودونکې وي. مګر ځینی داسی وبلاګونه هم موجود دي چې له متن څخه علاوه له نورو اطلاعاتي موادو لکه صوت، تصویرونه اونورو ویدیویې کلیفتونو څخه هم استفاده کوي. تصویری بلاګونه (photo blog) ، ویدویې بلاګونه (videoblog) ، صوتي بلاګونه (audioblog) .

۴ یو وبلاګ هغو اطلاعاتو ته اشاره کوي. چې وبلاګ جوړونکو له نورو وبلاګونو سره په لینګ کې له هغي سره تقسیم بندی کړی وي، ترڅو په اسانی سره استفاده کونکي له هغي څخه استفاده وکړي، د وبلاګ لوستونکې کولی شي له هغې برخې د وبلاګ څخه استفاده وکړي چې هغه ته په زړه پوری وي، دیوه وبلاګ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطالعي په وخت کې لوستونکي کولی شي په بېلابېلو لومړنيو تفاوتونو سره مطالعه وکړي. لکه زماني (د وخت او تاريخ په اساس مطالعه.) ، د موضوع په اساس (د خاصو لغتونو د پلټني په اساس) . زياتره وبلاګونه په يو blog roll کې شامل وي؛ چې د هغه لينګونو په ليست کې شامل وي چې د وبلاګ جوړونکو لخوا پشنهاد شوي وي. اکثره وبلاګونو دغه فرصت خپلو لوستونکو ته برابر کړی دی؛ ترڅو لوستونکي خپل نظر د موضوع په اړه په سايټ کې څرګند کړي.

۵ - يوه جالبه نقطه له وبلاګ سره په تړاو هغه د وبلاګ ساده ګي ده په وبلاګ کی يوه اصلي صفحه له نورو صفحاتو سر په تړاو د ارتباطی مشاهدی لپاره ځانګړي شوي وي. د دغه سايټ لپاره د scro سبک جوړ شوی، چې لسګونه صفحي له هغي سره تړاو لري. اکثره وبلاګونه دغه جوړښت لری.

۲ وبلاګ معمولا عمومي حالت لري مطالب په عمومي ډول د لوستونکو خدمت ته وړاندي کوي.

- موجوده امکانات په وبلاګ کې معمولا په څو مؤلفينو پوری تړاو لري. - په خپاره شوو امکاناتو کې په يوه وبلاګ کې له يو عاقلانه فکر څخه پيروي کيږي؛ مثلا کله چي د يو وبلاګ مؤلف د يو مناسب لينګ پيدا کوي؛ کولای شي له هغي سره د ميلان په صورت کي هغه معرفي کړي.

۷ - يو وبلاګ د مضامينو دلومړيتوب او د خاص زماني نظم په اساس رهبری کيږي (د وبلاګ په لومړيو صفحو کې نوي مطالب وروسته نور زاړه مطالب نشر کيږي) ۸ - په او سني وخت کي مختلف وبلاګونه دژوند په بيلابيلو برخو کي لکه سياسي، حقوقي، اجتماعي، فرهنګي، علمي او په نورو مواردو کي موجود دي. ۹ - د وبلاګونو ايجادول د ټولني په يوه خاص قشر پوری ندي تړلي بلکي د ټولني مختلفی طبقی کولای شی وبلاګونه رامنځته کړي. ۱۰ - کيدای شي داسي سوال مطرح شی چې ولي وبلاګونه دومره مشهور دي؟ د سافتويرو يو جوړونکي پدي اړه وايي (زه پدی فکريم چې هغه څه چي يوڅوک يي په ذهن کي راګرځوی په دنيا کي شايد د ويلو موقع ورنکړل شي او يا د خپلو عقايدو دڅرګند ولو لپاره امکان پيدا نکړي مګر پوهيږي چې شايد وبلاګ ددي لپاره بهترينه وسيله وي) .

۱۱ - وبلاګونه په بيلابلو برخو کې په يوه ورځ کې زرګونه لوستونکي لري بيلابل لوستونکي مختلف موضوعات چې د ده دعلاقي وړ وی د ورځپاڼو څخه مخکې لولي. ۱۲ - ځني وبلاګوونه صرف د يوه شخص څخه کنترولیږي، مګر ځني نور د يوه ګروپ څخه کنترولیږي.

۱۳ - وبلاګونه د ورځپاڼو او مجلو په نسبت د زياتو مراتبو درلودونکي دي او يو تعداد وبلاګونه د (ستاسو نظر وړنقطی) د يوی برخي درلودونکي دي چې لوستونکي کولی شي وړاندي شوی نظر مطالعه او د نورو لوستونکو په څير خپل نظر په نوموړي موضوع کې بيان کړي. د پورتني ځانګړتيا په نظر کي نيولو سره د خپل نظر د وړاندي کولو څخه علاوه له څو ساعتونو څخه وروسته بيا هم کولای شې له خپله فکره نور معلومات هم د نوموړي موضوع سره په تړاو وړاندی کړي.

ويبلاګ ليکنه چادود کړه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوبلاګ لیکنې دبنسټګرو په اړه خوا لږ معلومات ورکړل شوي دي، دالاروښانه نه ده؛ چې لومړني مخکښ څوک و، خو د دې رسنیزې وسیلې شمیر ورځ تر بلې پراختیا او وده مومي او د هغه ارزښت او اغیزې راښیي.

همدا اوس په نړۍ کې دوبیلاګونو شمیر تر لس ۱۰میلیونه اوړي،

ډیووني ز، جورن بارګر او جاسټن هل هغه دري کسان دي چې د ويبلاګ په دود تیا او وده کې یې رغنده رول لوبولی دی، ډیری د ويبلاګ لیکوالان؛ همدوی د ویبلاګ لیکنې پلورنه ګڼي، وینز په ۱۹۹۷کال کې د ویبپاڼو دجوړلو ټکلاري او د متني خبرونو د اوډون چاري را وایستې هغه په نړیجال کې ترټولو دزاړه وبلاګ څښتن دی.

ونیز په پیل کې دوبیلاګ دکشف په اړه څه نه ویل ،خووروسته هرڅه په ډاګه شول، بارګر دخبریالانو په وړاندې وويل: چې د ويبلاګ له لومړنیو کاروونکو شمیرل کیږي؛ هغه په ۱۹۹۹کال robot wisdom.com ویبپاڼه راوایسته اوبیلابیل توکی یی پکی پرلیکه کړل، د ده په وینا ، وینر د ویبلاګ لیکوال نه دی، ځکه زماني اوډون ته یې پام نه کاوه وینز په پیل کې ویبپاڼو ته news pages یا د خبر پاڼې کلیمه کارولې وه، خو دا چې سایټونه یوازې په خبرونو پورې منحصر نه وو))ویبلاګ ((یاد شول او ملګري یې ټول د انټرنیټ کارکوونکې په همدغه نامه یادوي(جاسټین هل)کله هم د ادعا نه ده کړې چې دی لومړنی بلاګ لیکوال دی.

په پښتو کې ویبلاګ لیکنه له بهره راغله، په پیل کې یو شمیر بهرنیو ویبپاڼو دا اسانتیا برابره کړې وه، خو وروسته د وربل، ټول افغان د بلاګونه په ځیر پاڼو هم دغه نوښت ته لاس واچاوه.

په پښتو کې دلومړې ویبلاګ جوړونې ویاړ وربل سایت ته پاتې کیږي، خوورسته دغه لړي وغځیده او اوس په نړیجال کې په زرګونو پښتو ویبلاګونه دي.

الکترونیکي ورځپاڼه:

د بلاګونو په اړه ترسره شوې څیړنې ښیي؛ چې د انټرنیټ په فضا کې تر پنځومیلیونو پوري ويبلاګونه او شاوخوا دري میلیونه د فیسبوک پاڼې دي؛ چې د انټرنیټ کاروونکو څو سلنه برخه جوړوي، دغه بلاګونه د انګلیسی په ګډون په ۱۰ ژبو کې دي چې د پښتو برخه پکې ډیره خواره ده، ویبلاګ چلوونکې ډیری دویبپاڼو مسلکې او نامسلکې لوستونکې دي چې د وخت په تیریدو سره له اړوندو ویبپاڼو ځانګړي ویبلاګونه غواړي .

ایا ويبلاګ لیکنه خبریالی ده؟

دخبریالی ډیری کارپوهان ویبلاګ لیکنه خبریالی نه ګڼې دلته دوه لاملونه دخبرې سرچینې په توګه دبلاګ منلو پر وړاندې خنډ جوړیږي:

شخصي والی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویبلاګونه دلیکوال یا ویبلاګ چلوونکی شخصي مال دی، او هرڅه ته پکی له یوی شخصي زاویې کتل کیږی په ویبلاګ کی ډیر لږ پر خبری مسایلو تمرکز کیږی، په داسی حال کی چی د شخصي بوختیا وو او مسلکی توکو برخه یې تر نورو هغو درنده ده.

کم باوری

ویبلاګونه دخبر ښې سرچینی نه دی؛ ویبلاګونه ته خلک د شخصي کتابچو په توګه ګوری، نه یوه خبري وسیله؛ په همدغه لامل د ویبلاګونو دخبری توکو (خبرونه ،رپوټونه او داسی نور) د اعتبا رکچه هم خوراټیټه ده؛ ډیر لږ به داسی کسان وموندل شی چی پر ویبلاګ دیوی ښې خبری سرچینی په توګه باور وکړی، دغه راز تر سره شوی څیړنی هم دا ښیي چی لوستونکی ویبلاګونو ته دخبرونو لپاره نه ځی، بلکی له خبرونو نه دیوه متفاوت څیز په لټه کی بلاګونو ته سرښکاره کوی، د دی موضوع یو شمیرکسان بیا ویبلاګ رسنی او ویبلاګ لیکنه خبریالی ګڼی، ددوی په اند ویبلاګ دیوی نوی انټرنیټي انلاین وسیلی په توګه خپل ځانګړی مخا طبان لری، اوویبلاګونه هم کولای شی دویبپاڼو په څیر ښې خبری سرچینی وګرځی.

دغه ډله ویبلاګ لیکنه دنرمی خبریالی یوه برخه بولی په نرمه خبریالی یانرم خبر کی ډیری دپیښې شا څمکه او تر پیښې وروسته مسایل را سپړل کیږی؛ څکه خو د ویبلاګ لیکنه هم په دغه کتارکی راولی، ددوی په وینا په نرمو خبرونو کی فیچری او شخصي توکی ډیروی اوبلاګ لیکنه هم دا ځانګړنی لری، دا ډله په دی باورده چی ویبلاګ به په راتلونکی کې غوره رسنیزه وسیله وی.

دغه ادعا تریوه بریده دمنلووړهم ده، څکه همداوس په نړی کی تر څو میلونوپوری کسان ویبلاګونه لری، په میلونونو ویبپاڼې دی، په همدی کچه ورځپاڼې، راډیوګانی اوټلویزونونه د ی؛ چی داټول په خپل وارسره خبریالی تر کس پوری محدودوی؛ یانی داسی وخت هم راتلونکی دی چی هرکس یوه رسنی ولری؛ داکه ویبپاڼه ده ویبلاګ دی اویا تردی بله ساده او بې لګښتې احتمالی رسنیزه وسیله ده.

ویبلاګ د انلاین رسنیو دیوی برخې په توګه په خبری ډګر کی له ویبپاڼو سره ورته ښه لری، یانی په ویبپاڼو کی ډیری ځانګړنی، آرونه او معیارونه سره ورته دی دلته یوازی هغه ټکی یادول غواړو چی دویبلاګ دبری اوراښکون لپاره اړین دی.

په ویبلاګ کی څه وکړو او څه ونه کړو؟

ژورنالیستان چی کله انلاین نړی ته ننوځی ډیر له دودیزی خبریالی نه په اغیزه عمل کوی، د دی لپاره چی انټرنیټی فضا کی خپل ځای او موقعیت وپیژنی د انلاین رسنیو پر ځانګړنو باید وپوهیږی، دغه ځانګړنی یو څه دویبپاڼو په برخه کی سپړل شوی او ځینی نوری هغه چی په یو نه یو ډول له ویبلاګ سره تړل کیږی په دا ډول دی.

له غږ، انځور او میوزیک نه ګټه واخلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بلاګ کې ځانګړې غږونه او موسیقي د بلاګ راښکون ډېروي، د مخاطبانو په ذهنونو کې یې یاد تلپاتې کوي، که چیرې تاسې په ویبلاګ کې له پرانستل کیدو سره سمه (اې زما وطنه دلالونو خزانې زما ـــ ستا هره دره کې دې دتورو ښیانې زما) یا دازمونږ زیبا وطن. دغسې نورې ترانې یا ځانګړې موسیقي وي، د مخاطب په ذهن کې به ستاسې د بلاګ نوم ژوندې پاتې کیږي، دغه راز بې سارې نوې او په زړه پورې انځورونه او پیوندونه هم ستاسې د بلاګ اغیزه ډېروي.

ښه راغلاست ،په مخه مو ښه

یو شمیر ویبلاګونه همداچې پرانستل کیږي پر مخ یې د ښه راغلاست یا هر کلي جمله راځي، دغه راز کله چې بیرته تړل کیږي د مخه ښه توري راځي دا په مخاطبانو کې د بلاګ په اړه یو ډول راښکون او باور زیږوي؛ او هغوې دې ته اړباسي چې په وار وار بلاګ ته سر ښکاره کړي دا هم په یاد ولرې چې له بریده زیات دغسې ځیزونه ونه کاروې؛ ځکه دا بیا دمخاطبانو لپاره یو ډول مزاحمت ګڼل کیږي، که تاسې پخپله له دغسې مزاحمتې کړیو سره مخامخ کیږې، لومړنې غبرګون به مو دهغو بندول او ورپسې له سایټ نه تیښته وي.

خپل ځان ورو پیژنې

په بلاګونو کې دبلاګ د لیکوال پیژند ګڼلوې دودیزه مساله ده، دویبلاګ په ښي یا کیڼ اړخ کې خپله لنډ پیژند ګڼلوې او انځورونه پر لیکه کړې، برښنالیک او ګرځنده ټلیفون شمیرې هم ولیکې دا له تاسې سره د مخاطبانو د پیژندګڼلوې او اړیکو په برخه کې مرستندوې تمامیږي که چاپ شوې اثار او نورې لاسته راوړنې لرې هغه هم پر لیکه کړې.

دبلاګ قالبونه ژرمه بدلوې

دبلاګ لپاره له ذوق او سلیقې سره سم قالب غوره کړې؛ ستاسې لوستونکې ستاسې د بلاګ له مخپسولنې او چوکاټ سره روږدي کیږي، که چیرې دغه مخپسولنه او قالبونه ژر ژر بدلوې دا به پر لوستونکو ښه اغیز ونه کړي.

په بلاګ کې درنګونو بې ځایه کارول دلوستونکې لپاره ستونزې پیښوي، په ځانګړې ډول به شا ځمکه کې تور رنګ مه کاروې؛ ځکه په تور کې هر بل رنګ دلوستونکې سترګې ستومانوي، که رنګونه ساده او په ښه سلیقه غوره شي دا به ښه وي.

لنډ ولیکې او تبصرې کنترول کړې

په ویب او ویبلاګ کې اوږدې لیکنې دچا نه خوښیږي؛ کوښښ وکړې چې لیکنې مو لنډې او د تبصرو لپاره کړکې پرانیزې، تبصرې پر وخت کنټرول کړې او چا ته دا وخت مه ورکوې چې ستاسې بلاګ د خپلو شخصي عقدو سپکاوې او یا هم غیر اخلاقي چارو لپاره وکاروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چیری انټرنیټ ته۱۲ ساعته یا ۲۴ ساعته لاسرسی نه لری او نیغی تبصری نه شی سمولای، دتبصرو کړکی مه پرانیزی کوښښ وکړی له لیکنی سره مو پر لومړی مخ تر اوو پوری تبصری پریږدی پاتی نوری یی بلی پاڼی ته لیږدولای شی.

کوچنی انځورونه وکاروی

کوچنی انځورونه او نقشی تر سترو هغو ښه دی، که چیری ستاسی انځورنه لوی وی او دمخاطبانو د انټرنیټ چټکتیا کمه وی؛ هغوی په انځور کتلو کی له ستونزو سره مخامخ کیږی، تاسی باید وړ او په معیاری کچه انځور پورته کړی.

توکی او انځورونه ژرمه کوزوی

دشونتیا تر بریده له بلاګ نه پخوانی ټوکی مه کوزوی، ستاسی لیدونکی کیدای شی دیوی مهمی موضوع په برخه کی ستاسی توکو ته اړتیا وومی، هغوی به خامخا ستاسی بلاګ ته سر ښکاره کوی، که په بلاګ کی مو توکی لری کړی وی؛ هغوی به سخت نهیلی شی هڅه وکړی دخپلو زیرمو شویو توکو لینګ پر لومړی مخ کیږدی.

څه ډول لوستونکی موندلای شی

- داسی څه ولیکی چی دورځی مساله وی او یو نوی څیزوی.
- دخپلی اړوند ځانګړی سکالو په اړه بشپړ تمرین وکړی او ځان ښه پری پوه کړی.
- تاوده خبرونه او مهمی تودی پیښی ژرخپروی.
- داسی څه ولیکی چی په ۱۰ کالونو کی هم زاړه نه شی.
- په پیل کی یوازی پخپله ویبلاګ وچلوی، وروسته موډلی پراخه کړی او نور ته هم دا اسنتیا ورکړی چی بلاګ ته مو توکی پورته کړی.
- لوستونکی نورو ښو ویبلاګونو ته بوځی او له هغوی هم دا وغواړی چی دښو ویبلاګونو ادرسونه درکړی.
- دکورنی ژوند او مینی په اړه څه مه لیکی.
- له نورومشهورو ویبلاګ لیکوالو سره اړیکی ونیسی دهغوی په اړه څه ولیکی، دویبلاګونو لینګونه یی خپاره کړی؛ او له هغو هم همدغسی غوښتنه وکړی.
- نظر پوښتنی وکړی، او دبلاګ دکتونکو شمیر وګوری.
- له مشهورو ویبلاګ لیکوالو هنرمندانو او ..... سره مرکی وکړی.
- نیوکی وکړی او داړتیا پر مهال په مهمو کسانو لګیږی.
- بریښنالیکونه او وړ تبصرو ته ځواب ورکړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- که ځانګوال کسان یاست، روزنیزی دوری پیل کړی او لو ستونکو ته انلاین درس ورکړی.
- ویبلاګ اپډیټ وساتی او ځنډ مه پکی کوی.
- دخپل مسلک په اړه لیکني وکړی او ځانونه پکی مخکښانو کړی.
- په خپلو لیکنو کی ځان ښونه مه کوی، چی بیا د خلکو نه خوښیږی.
- نیوکی ومنی او وړکسان وستایی بیځایه غرور مه کوی.
- ځانونه استادان مه ګڼی، ځکه ستاسی ویبلاګونه ستر ستر استادان هم ګوری.
- دنورې نړی له لیکوالانو او ژورنالیستانو سره اړیکی ټینګی کړی او له هغوی نه یو څه واخلی.
- د ویبلاګ لیکوالو دټولنی غړی شی، که ټولنه نه وی جوړه یی کړی.
- اسلامی او ملی ارزښتونه ته درناوی وکړی داسی څه مه لیک چی رنګه مو پری بده شی.

د ټولنیزو ارتباطي وسایلو په وړاندې د ژورنالیزم په مسلک کې د بحران منځته راتګ:

بحران: بحران له هغه منفي او نه پیش بیني کیدونکو حالتونو څخه عبارت دی، چې په ناځاپي ډول د فرد او جامعې په ژوند کې رامنځته کیږي، په اصل کې دمنافشي او قضاوت په معني دي؛ چې په اساسو لحظو کې د داسي تغیراتو رامنځته کیدونکي وي چې طرحه شوی اهداف له اصلي مسیر څخه ګرځوي. هغه بحرانونه چې پټ وي هغه بلقوه پیښیږي دي، او هغه بحرانونه چې ښکاره دي؛ هغه بلفعل دي. په همدې ډول بحرانونه په طبعي ډول (natural) او ځیني وخت د انسانانو په وسیله (manmade) منځته راځي.

د سیاسي، اجتماعي او اقتصادي بحرانونو ډولونه:

۱.د هویت بحران identity crisis: چې د پردیو یا بیګانګانو په واسطه د فرهنګي او سیاسي ولکي او یرغل په پایله کې منځته راځي.

۲ - د مشروعیت بحران legitimacy crisis: دغه بحران له یو داسي نظام څخه وروسته رامنځته کیږي، چې د خلکو د خوښې څخه پرته منځته راغلی وي.

۳ - د مشارکت (ګډون) بحران crisis participation: دغه بحران په هیواد کې د نفاق (بې اتفاقي) د ملتونو ترمنځ د وحدت اویوالي د نه شتون په پایله کې رامنځته کیږي.

۴ - د نفوذ بحران penetration crisis: کله چې د ملت خلک په سیاسی چارو کې په واکدارانو بې اعتماده شي دغه ډول بحران رامنځته کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ - د توزیع بحران distribution: چې د قومي او طبقاتي بې عدالتي او استسمار په نتیجه کې په مختلفو شکلونو رامنځته کیږي.

د هر نوعه بحران د له منځه وړلو لپاره د بحران له پیښېدو څخه مخکې منظمه او سیستماتیکه څارنه، تحلیل او څیړنه د بحران په له منځه وړلو کې کومک کوي.

له یادو شو بحرانو څخه هریو کولای شې چې ځینې اصلي امنیتي عوامل ولري.

د امنیتي بحرانونو عوامل:

۱ - د انتخاب شو مسؤولینو ترمینځ د مناقشې پراختیا .

۲ - د دولت د اعتبار کمولای او د مخالفانو د اعتبار پراختیا اوزیاتوالی.

۳ - د مخالفانو د کړنو او اقداماتو زیاتوالی.

۴ - د دولت د پلویانو ناراضه کیدل او ناخوښي.

۵ - د قومي او ګروپی اختلافاتو پراختیا .

۶ - د تخریبي او ورانکاره فعالیتونو او پریکړو زیادت.

۷ - اعتصابونه او مظاهري.

۸ - له پولو څخه د باندې د بحرانونو وتل.

د دغو بحرانونو د مخنیوي لپاره که څه هم هغه ښکاره بحرانونه او یا پټ وي لازمي تدابیر په کار دي، هغه چې د ژورنالیزم په مسلک کې د یوه ژورنالیست روزمره کار دي، په ډیرو نورو مسلکونو کې هغو ته د بحران په سترګه کتل کیږي، ژورنالیستان تر آخرینې ورځې د ژوند چې په دې مسلک کې په کار لګیا دي، هره ورځ له یوی داسې پیښې یا ستونزې سره مخ کیږي چې ورته نوی او ستونزمنه وي، چې د هغې په مقابل کې باید بې وخته هم تصمیم ونیولی شي، له هغه کلیمو او جملو څخه استفاده وکړي چې تر اوسه یې نوي کارولې، وروستۍ نتیجې چې په ښکلې او ښایسته کلام سره په معین وخت او معین حجم کې وړاندې کړي، تر هغه وخته خپلی هڅې ګړندی وساتي ترڅو پدې مطمئن شي، چې همدغه مطلب؛ چې دده یو بل حریف په بله ورځپاڼه کې نشر کړی؛ د ده د هڅو او کوششونو له حاصل څخه بهتره ندی. دغه وضعې ته په نورو مسلکونو کې بحراني وضعه ویلای شوو ، مګر د ژونالیست لپاره دغه وضعه د ژورنالیست د هرې ورځې د ژوند سرنوشت دی.

په ټولنیزو ارتباطي وسایلو کې کولای شو بحرانونه له څو وجهو ډلبندي کړو .

الف: د بهرانونو د ماهیت له نظره:

۱ - طبعي بحرانونه: لکه سیل، زلزله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ - اقتصادي بحرانونه: لکه بيکاري.

۳ - اجتماعي بحرانونه: لکه مخدره مواد ، د ځوانانو مشکلات، مظاهري.

۴ - سياسی بحرانونه: لکه په سياسي چارو کې ناڅاپي بدلونونه، کودتا ، نظامي نڼګوني.

ب: د طبعي تغيراتو له نظره:

۲ - لوی بحرانونه چې د طبعت په سطحه کې تغيرات راولي. لکه: سيل، زلزله

۲ - هغه بحرانونه چې د طبعت په سطحه کې ده هغه لپاره کوچني تغيرات کافي وي. لکه: په آرام ډول سياسي بحرانونه.

ج: له مخکې څخه د چمتوالی له نظره:

۱ - هغه بحرانونه چې له مخکې څخه هغه د انتظار وړ وي. لکه: هغه مظاهرې چې د هغه په اړه له مخکې څخه خبر ورکړل شوی وي.

۲ - د توقو خلاف بحرانون. لکه: سيل، زلزله او انفجار.

د: د بحران د عواملو له نظره:

۱ - د رسنيو د خوښې وړ عمده بحرانونه: هغه بحرانونه چې مشخص وکړی په مطبوعاتو کې ورګډ وي.

۲ - غيري عمده بحرانونه: هغه بحرانونه چې اصلی مخاطبان يې رسنۍ نه وي.

ه: د مخاطبانو د غبرګون له نظره:

۱ - هغه بحرانونه چې ملی يوالی ايجادوي. لکه: جنګ، بهرنی تهديدونه.

۲ - هغه بحرانونه چې په ټولنه کې بيلابيل نظرونه او رايې وړاندې کوي. لکه: سياسی او اجتماعي بحرانونه.

د بحران په بيلابيلو مراحلو کې د رسنيو دندې:

۱- د بحران څيړنه او سپړنه.

۲ - د وضعيت تثبيتول.

۳ - د اوضاع (حالت) روښانه کول.

۴- د بيلابيلو مفکورو ترمنځ د تعادل (موازني) ساتل.

۵ - د خيالونو او اميدونو اصلاح.

۶ - منځګړيتوب.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷- د لوستونکو او اوریدنکو پیژندل.

۸- د بحران په اړوند د خبرونو خپرول.

۹- د خبر او اطلا په خپرولو کې د خپلواکې او عینت ساتل.

۱۰- په موقع سره تحلیل، بیړه باید پکې ونه شي.

۱۱- د مخاطبانو په ښه ډول رهبري کول.

۱۲- د فتنو په وخت کې د فتنو د ضررونو څرګندول.

۱۳- د فتنو د نمایش او ښکاره کولو څخه مخنیوی کول.

۱۴- د مصاحبو په خپرولو کې زیات دقت او پاملرنه.

۱۵- د منطقی پشنهادونو ارائه کول.

۱۷- په مصاحبه کولو کې د ژورنالسیت ښه ابتکار او لاسته راوړني.

۱۸- په ټولنه کې د خاصو ګروپونو او طبقو انتخابول.

۱۹- د خلکو د پوهې او استعداد په نظر کې نیول.

۲۰- د وروستیو معلوماتو او اطلاع په نظر کې نیول.

۲۱- د تحریک کونکو اشخاصو څارنه.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library